

Rapport

efter kvalitetsgranskning av studie- och yrkes-
vägledning vid Hamburgsundskolan i
Tanums kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Hamburgsunds skola

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av studie- och yrkesvägledning i grundskolan under hösten 2012 och våren 2013. Syftet med granskningen är att undersöka om eleverna på de granskade skolorna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan och att verksamheten är av kvalitet enligt på förhand definierade kriterier. Granskningen vid Hamburgsundskolan i Tanums kommun ingår i denna kvalitetsgranskning.

Hamburgsundskolan besöktes den 26-27 februari 2013. Ansvariga inspektörer är Hans Enckell och Agneta Kristensson. I denna rapport redovisar Skolinspektionen sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av studie- och yrkesvägledning i grundskolan genomförs i totalt 26 kommunala och 8 fristående slumpvis utvalda skolor. I Tanums kommun granskas även Tanums skola. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra granskade skolor. Det enskilda beslutet placeras därmed i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Hamburgsundskolan

Hamburgsundskolan är belägen vid den bohuslänska kusten och orten har ett markant ökat antal invånare under sommaren. Verksamheten vid skolan omfattar förskoleklass till årskurs 9 och vid skolan undervisas vid granskningstillfället 301 elever. Verksamheten leds av två rektorer med ansvar för olika årskurser.

I kommunen finns två personer som arbetar med studie- och yrkesvägledning anställda centralt i kommunen vid Barn- och utbildningsförvaltningen. En av dem arbetar mot gymnasiet och vuxenutbildningen och den andre mot grundskolan. Den person som arbetar mot grundskolan är anställd som vad kommunen kallar utvecklingsvägledare och har som bakgrund en juridisk utbildning. Han arbetar motsvarande en heltidstjänst med studie- och yrkesvägledning vid de två skolor i kommunen som har grundskola upp till och med årskurs 9. I rapporten kommer denne person/funktion fortsättningsvis att benämnas som studie- och yrkesvägledare.

Ungefär en dag i veckan finns studie- och yrkesvägledaren på plats i skolan. Vid tillfället för granskningen har han just fått en lokal att vara i och han menar att detta gör det möjligt att öka vistelsetiden på skolan.

Enligt Skolverkets statistik har eleverna vid Hamburgsundskolan i årskurs 9 år 2012 ett genomsnittsnittligt meritvärde på 203,1 att jämföras med kommunens gemensamma meritvärde som är 202,0 samt rikets som är 211,4. Alla elever vid Hamburgsundsskolan är inte behöriga att söka nationella program vid gymnasieskolan.

I kommunen finns en gymnasieskola med 11 program. I övriga regionen, där fjorton medlemskommuner i kommunalförbundet Fyrbodal samverkar kring gymnasieantagningsfrågor, finns ett stort utbud av gymnasieskolor och program. För eleverna är dock resvägen en realitet som kan begränsa valmöjligheten och andra problem kan vara brist på kommunikationer. Eleverna söker vanligen till gymnasieskolor i Uddevalla och Tanum.

Resultat

1. Eleverna får kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att de kan göra väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

1.1 Eleverna har tillgång till en kontinuerlig vägledning och en vägledning inför val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Här undersöks om eleverna har tillgång till studie- och yrkesvägledare eller annan personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Vidare granskas om studie- och yrkesvägledningen ges kontinuerligt i utbildningen. Slutligen undersöks om vägledning och information inför gymnasievalet organiseras på ett sätt som ger eleverna underlag och förutsättningar att kunna göra väl underbyggda val av gymnasieutbildning.¹

Studie- och yrkesvägledaren vid Hamburgsundsskolan har lång erfarenhet av att arbeta i olika projekt i kommunen som bland annat har syftat till att ta tillvara och utveckla olika förslag till nya verksamheter. Vid intervjun betonar han sitt ansvar för att komplettera lärarnas arbete och att hitta vägar att samarbeta med dem.

Av den enkät som Skolinspektionen genomfört framkommer att nästan 40 procent av de yngre eleverna inte vet om det finns en studie- och yrkesvägledare vid skolan. Bland de äldre eleverna vet dock i stort sett alla att det finns en studie- och yrkesvägledare på skolan. Av enkäten framkommer också att 60 procent av eleverna i årskurs 9, en knapp månad före valet till gymnasieskolan, inte vet vilket gymnasieprogram de ska välja.

I intervjuer med eleverna framkommer att det varierar mellan olika elever i vilken utsträckning de anser sig ha behov av vägledning. Det framkommer också att de har behov av en mer ingående information när det gäller utbildningar framförallt utanför regionen. Vissa elever upplever att de vid kontakten med studie- och yrkesvägledare inte får svar på sina frågor när det gäller gymnasievalet och efterlyser en mer tydlig information. Det finns också elever som beskriver att de har haft sina framtidsplaner klara sedan länge och att de därför inte känner behov av att kontakta studie- och yrkesvägledaren. Eleverna beskriver vidare i intervjuer att det inte är särskilt vanligt att de pratar med lärarna om sina val till gymnasiet. De nämner dock lärare vid skolan som visar intresse och pratar med dem om framtiden, vilket eleverna uppskattar mycket.

¹ 2 kap. 29 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

Av den dokumentation Skolinspektionen har tagit del av framkommer att det i kommunen finns ett dokument benämnt *Plan för samverkan skola och omvärld i Tanums kommun*. Där framgår att eleverna kontinuerligt ska ha kontakt med omvärld, arbetslivet och ha tillgång till vägledning. Som exempel kan nämnas att eleverna upp till och med årskurs 6 ska ha en introduktion till arbetslivet och att det ska finnas fadderföretag. Eleverna ska också ges förutsättningar till självkännedom så att de får reflektera över; Vem är jag? Vad är jag bra på? I de senare årskurserna ska eleverna bland annat erbjudas en undervisning som präglas av en tydlig koppling mellan teori och verklighet i samverkan med omvärlden samt ges möjlighet till studiebesök. Före detta elever ska också besöka skolan och berättar om sina studievägar och arbetsliv. I ämnet samhällskunskap ska en stor del ägnas åt att studera framtidens arbetsliv. I årskurs 9 ska det till exempel bedrivas projekt tillsammans med företag, arbetsplatser, organisationer och föreningar.

Vid Hamburgsundskolan har denna plan konkretiserats i vad som benämns en *aktivitetsplan för rektorsområdet* och där framgår vilka aktiviteter som ska ske i de olika årskurserna. Aktiviteterna som beskrivs i planen är i flera fall utflykter till olika platser, museer eller andra kulturella institutioner. Det nämns i planen inga kontakter med företag eller studiebesök på arbetsplatser. Skolan har inte heller tydligt formulerat vilket syfte aktiviteterna har med koppling till den plan som finns för kommunen. Däremot finns för årskurs 8 i ämnet samhällskunskap vid Hamburgsundskolan en planering som rör kommun och näringsliv i Tanums kommun. I denna planering tydliggörs den lokala förankringen och man beskriver hur eleverna ska få möjlighet att nå mål kopplade till kursplanen i olika ämnen, hur undervisningen ska ske samt på vilka grunder elevernas kunskaper ska bedömas.

Rektorerna beskriver att det tidigare har genomförts en kompetensutveckling för vissa lärare för att stärka sambandet mellan undervisning och omvärld. Av olika skäl, bland annat organisatoriska, beskriver rektorerna att denna satsning inte fick fotfäste på skolan. Vid tillfället för denna granskning beskriver de hur det ska ske en satsning på vad som benämns *STEPS*. Detta begrepp står för strategiskt entreprenörskap och är ett EU-finansierat projekt där även andra kommuner i regionen deltar.

I intervjuer med lärare och elever framkommer att stora delar av kommunens plan inte efterlevs. Lärarna tycker dock att det fungerar bra med studie- och yrkesvägledning på skolan. Lärare som undervisar i de tidigare årskurserna kan ge flera exempel på hur de på olika sätt arbetar med att ge eleverna inspiration och vägledning inför framtida yrkesval. I årskurs 4 finns ett arbetsområde som heter *Yrken i närsamhället* och där framgår tydligt kopplingen till kurs- och läroplan. Bland de lärare som undervisar senare årskurserna är det dock av

varierande grad hur de kan beskriva sin insats när det gäller att ge eleverna kontinuerlig vägledning. En del uttrycker att eleverna inte alltid förstår att det finns en koppling till arbetsliv och framtida val i undervisningen. Vissa lärare uttrycker en oro för att de inte längre kan undervisa som de alltid har gjort, medan andra lärare kan ge exempel på hur de anpassar och förändrar sin undervisning för att möta och förbereda eleverna när det gäller framtida val.

Studie- och yrkesvägledaren beskriver att det vid Hamburgsundskolan finns lärare som inte ser att det är hela skolans uppdrag att ge eleverna studie- och yrkesvägledning. Han uttrycker att det finns stora möjligheter att bättra orientera alla lärare mot uppdraget. Han beskriver vidare att i de senare årskurserna koncentrerar han studie- och yrkesvägledningen på att förbereda eleverna inför gymnasievalet och detta sker både genom olika studiebesök men till viss del även genom olika arbetsområden i undervisningen. Eleverna får möjlighet att besöka gymnasiemässor samt olika gymnasieskolor som de eventuellt kan vara intresserade av att studera på. Studie- och yrkesvägledaren har också sammanställt skriftlig information när det gäller gymnasieskolans olika program och skickar även länkar med information om vad vissa utbildningar kan leda till.

Alla elever i årskurs 9 får fylla i en så kallad *Nulägesbeskrivning* där de får redovisa vilka olika intressen de har och även göra en självskattning när det gäller vissa personliga egenskaper. Studie- och yrkesvägledaren genomför också enskilda samtal med alla elever i årskurs 9 inför gymnasievalet. Elever kan även få flera enskilda samtal ifall det skulle behövas. I ett dokument kallat *Studie- och yrkesliv* beskrivs olika aktiviteter från årskurs 4 som studie- och yrkesvägledaren ser som centrala. Vid intervjun framkommer dock att han företrädesvis arbetar med årskurs 8 och 9 och att tidigare insatser är något han ser som viktigt att utveckla.

Eleverna ger i intervjuer en bild av att studie- och yrkesvägledning i stort sett är en process som äger rum vid sidan om undervisningen. Det är ett fåtal lärare i vissa ämnen som visar intresse för studie- och yrkesvägledning och gör kopplingar till området i undervisningen. De beskriver också att det är ett viktigt och svårt val att välja program i gymnasiet och att eleverna känner sig vilsna. *Jag orkar inte tviola längre, uttrycker en elev, på vilket program och vilken skola jag ska välja.*

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Hamburgsundskolan har tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning tillgodoses. Eleverna får, i huvudsak från och med årskurs 7, tillgång till information och vägledning inför val av gymnasieutbildning. Studie- och yrkesvägledningen vid Hamburgsundskolan behöver dock på ett systematiskt sätt ges mer kontinuerligt under grundskoletiden. Detta är viktigt

för att kunna möta elevers behov av information och vägledning under hela den process som det innebär att ringa in intresseområden och vilka studie- och yrkesvägar eleven vill gå.

Det finns inslag i undervisningen i de tidigare årskurserna som kan kopplas till studie- och yrkesvägledningssuppdraget. Dessa inslag behöver dock samordnas och syfte och mål för dessa inslag behöver klargöras och kopplas till studie- och yrkesvägledningssuppdraget.

Enligt Skolinspektionens bedömning behöver samtliga lärare involveras i skolans studie- och yrkesvägledning.

1.2 Skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken.

Här undersöks om studie och yrkesvägledningen utgår från, och anpassas efter varje elevs behov så att eleverna får det stöd de behöver för att kunna fatta individuella och välgrundade val till gymnasieskolan. Vidare granskas om skolan medvetet arbetar för att eleverna ska utveckla förmågor som behövs för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval, kritiskt granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden. En övergripande frågeställning är om skolan bidrar till att vidga elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken. I detta ingår även att eleverna får inblick i närsamhället och dess arbetsliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder. Slutligen granskas skolans arbete med att motverka att elevernas studie- och yrkesval begränsas av kön, social och kulturell bakgrund eller av eventuella funktionsnedsättningar.²

Studie- och yrkesvägledaren träffar som tidigare nämnts varje elev i årskurs 9 för ett första enskilt vägledningssamtal. De enskilda samtalen beskrivs av både studie- och yrkesvägledaren och av elever som ett tillfälle att stämma av vilket vidare behov som finns. Eleven kan vid samtalet presentera sina funderingar kring gymnasievalet både vad gäller gymnasieprogram och gymnasieskola. Mot förra årets antagningspoäng och elevens nuvarande betyg kontrollerar sedan studie- och yrkesvägledaren om valet förefaller vara realistiskt. Studie- och yrkesvägledaren ser som sin uppgift att utmana elevens tankar och kan till exempel inspirera en elev som funderar på Bygg och anläggningsprogrammet att kanske även visa intresse för Teknikprogrammet.

Av intervjun med studie- och yrkesvägledaren framgår att strategin för samtalet är att uppmuntra eleverna att själva göra överväganden och bedömningar

² 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

som leder fram till ett val. Studie- och yrkesvägledaren beskriver att han tidigare har erfarenhet av coachande arbetssätt och ser att detta är ett förhållnings-sätt som han tillämpar även i sin nuvarande yrkesroll.

I den enkät från Skolinspektionen som elever i årskurs 9 har svarat på framkommer att eleverna upplever att besök på gymnasieskolor har varit det som påverkat dem mest när det gäller val till gymnasieskolan. Studie- och yrkesvägledaren har sammanställt en lista med namn på kontaktpersoner samt deras e-postadresser så att eleverna själva kan ta kontakt med gymnasieskolan. Studie- och yrkesvägledaren hjälper till med att ordna det praktiska kring besöken för de elever som behöver det.

Eleverna beskriver vidare att det finns yttre omständigheter som begränsar deras val. Långa resor eller brist på kommunikationer gör att vissa orters gymnasieskolor inte går att söka till. De upplever också att studie- och yrkesvägledaren framförallt är förtrogen med gymnasieutbildningar i regionen och inte kan svara på frågor eller informera om mer specifika utbildningar utanför regionen. Av elevintervjuerna framgår att eleverna anser att alla lärare inte utmanar dem när det gäller yrkesval eller ger dem bilder från omvärlden att tänka på.

Studie- och yrkesvägledaren ingår inte i Hamburgsundskolans elevhälsoteam men är ändå uppmärksam på elever med funktionsnedsättningar och elever som riskerar att inte nå kunskapskraven. Studie- och yrkesvägledaren uppger att dessa elever så snart de blivit uppmärksammade får enskilt stöd kring sitt studie- och yrkesval.

Eleverna ger i intervjuerna få exempel på att de blivit utmanade i sina ställningstaganden. Vissa kan dock ge exempel på hur de trots svårigheter i ett visst ämne har blivit uppmuntrade att söka program de har ett stort intresse för. De beskriver också att det finns enstaka lärare som visar stort engagemang i deras gymnasieval och ställer frågor, men i övrigt hänvisar eleverna till samtal med föräldrar, syskon, vänner och information på internet.

Lärarna arbetar för att elever i de tidigare årskurserna ska tränas i att våga ta ställning och fatta egna beslut. Lärarna menar vidare att alla elever utmanas i den soaré som skolan årligen genomför och där alla elever har ansvar för olika uppgifter. Både lärare och elever ger i intervjuerna exempel på att det under utvecklingssamtalen kan förekomma att elevens framtid diskuteras och att man pratar om vilket gymnasieprogram som kan vara intressant.

Hamburgsundskolan har som tidigare nämnts en plan för olika insatser som ska ske för att eleverna ska få inblick i omvärlden. Skolan ska också återuppta sitt arbete med entreprenörskap i grundskolan. Därutöver har eleverna en unik

möjlighet till tillfällen att arbeta under sommarlovet eftersom Hamburgsund hör till en av turistorterna utmed västkusten. I stort sett alla elever som intervjuas kan genom sommararbeten beskriva olika yrkeserfarenheter.

Det förekommer att eleverna under någon vecka ges möjlighet till en praktisk arbetsorientering *prao* och elever i årskurs 9 kan också besöka de gymnasieskolor de är intresserade av. I det fall eleverna har haft *prao* är det alltid eleverna som själva har ordnat en arbetsplats att vara på. Knappt hälften av eleverna i årskurs 9 uppger i den enkät Skolinspektionen har genomfört att de har haft *prao*. Skolledningen beskriver att de prövar olika vägar för att ge eleverna omvärldsorientering. Som exempel nämner de kontakt med olika företag och ett samarbete med konstnärer genom Gerlesborgsskolan.

Vid intervjuerna med skolledning, lärare och studie- och yrkesvägledare framkommer att trots att Hamburgsundsskolan har skriftliga planeringar för sina arbetslivsorienterande insatser och har genomfört insatserna under flera år, har skolan inte utvärderat vilken effekt detta arbete har haft för eleverna. Lärarna uppger att några mindre justeringar i upplägget har gjorts under åren men varför detta skett är oklart liksom vad skolan vill uppnå med förändringarna.

På Hamburgsundsskolan finns trots arbetslivsorienterande insatser ingen planering för hur skolan ska bidra till att elevernas perspektiv vad gäller utbildningar, branscher och yrken vidgas.

Av granskningen framgår att personalen är medveten om att elevers val kan begränsas av olika faktorer såsom förväntningar från föräldrar och det omgivande samhället. Det framkommer också av Skolverkets statistik att skillnaden mellan flickors och pojkars betygsresultat i årskurs 9 år 2012 är stor. Flickornas genomsnittliga meritvärde är 243,1, att jämföras med pojkarnas som är 174,2. Meritvärdet har betydelse för vilka program eleverna har möjlighet att bli antagna till. Enligt skolledning, lärare och elever beror skillnaden på att just detta år var det flera pojkar som var i behov av särskilt stöd.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid Hamburgsundsskolan får studie- och yrkesvägledning som i stort utgår från och anpassas efter varje elevs behov. Vidare bedömer Skolinspektionen att informations- och vägledningsinsatser som genomförs bidrar till att eleverna får stöd för att kunna fatta individuella och väl grundade val till gymnasieskolan.

Studie- och yrkesvägledningen behöver dock utvecklas så att den på ett tydligare sätt bidrar till att vidga elevernas perspektiv när det gäller utbildningar, branscher och yrken. Det förekommer vissa inslag av arbetslivsorientering i undervisningen och en del insatser kan bidra till att vidga enskilda elevers perspektiv när det gäller utbildnings- och yrkesval. Dessa inslag behöver samord-

nas och planeras utifrån läroplanens mål och riktlinjer för uppdraget. Skolan behöver utveckla en plan för hur insatser i syfte att se till att elevers val inte begränsas av kön, social och kulturell bakgrund.

2. Rektor ger riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar.

Här undersöks att rektorn ser till att det finns riktlinjer för hur studie- och yrkesorienteringen ska organiseras. Att det finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av målen för studie- och yrkesvägledningen, att det systematiska kvalitetsarbetet avseende studie- och yrkesvägledningen finns dokumenterat och att resultaten från uppföljningar och utvärderingar används till att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen. Vidare granskas att rektorn ger riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen blir ett uppdrag för hela skolan och att rektorn ser till att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter inom studie- och yrkesvägledningen.³

Vid skolan finns två rektorer med ansvar för olika årskurser. Den ene med ansvar för barn/elever i förskoleklass till och med årskurs 6 samt även med ansvar för en annan skola i kommunen. Den andra rektorn med ansvar för årskurs 7 till 9. Rektorerna uppger i intervjun att de är väl förtrogna med kommunens ambitioner när det gäller studie- och yrkesvägledning. Studie- och yrkesvägledaren har inte någon av rektorerna som chef, utan är anställd centralt vid barn- och utbildningsförvaltningen i Tanums kommun. Av intervjuer med studie- och yrkesvägledaren och rektor framgår att samarbetet dem emellan fungerar väl och att denna organisation inte innebär några svårigheter avseende rektors förutsättningar att ta ansvar för studie- och yrkesvägledningen vid skolan.

Av dokumentationen från förvaltningen framgår att kommunens plan för samverkan mellan skola och omvärld i Tanums kommun anger mål samt tydliggör att studie- och yrkesvägledning är ett ansvar för alla som arbetar i skolan. I planen ges även riktlinjer för hur arbetet ska ske och där exemplifieras genom vilka aktiviteter målen ska kunna nås. Bland annat anges att det ska finnas fadderföretag redan i de tidigare årskurserna. Undervisningen ska också, enligt planen, präglas av en tydlig koppling mellan teori och verklighet. Av denna granskning framkommer dock att det vid skolan varken finns fadderföretag eller att undervisningen alltid präglas av en tydlig koppling mellan teori och verklighet.

³ 2 kap. 9-10 §§ skollagen Lgr 11 avsnitt 2.8 4 kap. 4-6 §§ skollagen

Rektorerna beskriver att det vid Hamburgsundskolan finns system och rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten. Såväl rektorer, lärare som studie- och yrkesvägledaren uppger dock att området när det gäller studie- och yrkesvägledning inte i särskilt stor omfattning ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete. Studie- och yrkesvägledaren har rutiner för att planera, följa upp, utvärdera och skriftligt dokumentera för sitt arbete.

Intervjuerna med rektorer, studie- och yrkesvägledare, lärare och elever visar att studie- och yrkesvägledningen snarare är en fristående verksamhet än integrerad i det övriga arbetet på skolan. De riktlinjer som finns för hur samarbete mellan lärare och studie- och yrkesvägledare ska ske följs inte. Vägledningen planeras inte som en del av skolans verksamhet och det saknas rutiner för samverkan och planering av frågor som rör studie- och yrkesvägledning.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att området behöver utvecklas så att rektor tar ansvar för att studie- och yrkesvägledningen genomförs integrerat i utbildningen och ingår i skolans systematiska kvalitetsarbete. På skolnivå måste rutiner för planering, uppföljning och utvärdering av verksamheten upprättas. Rektor behöver tydligare ge riktlinjer och förutsättningar för att studie- och yrkesvägledningen ska bli ett uppdrag för hela skolan så att frågor om studier och arbetsliv är integrerade i undervisningen i skolans ämnen.

3. Huvudmannen tar ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Här undersöks att huvudmannen ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Vidare granskas att huvudmannen tar ansvar för att skolorna har tillgång till personal med sådan kompetens som krävs för att få arbeta med studie- och yrkesvägledning och att rektorer, lärare och studie- och yrkesvägledare får kompetensutveckling för att kunna utföra sina uppdrag. Här undersöks också att huvudmannen har system och rutiner för planering, uppföljning och utveckling av verksamheten, att kvalitetsarbetet dokumenteras och att resultaten används för att förbättra kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen.⁴

I kommunen finns två personer som arbetar med studie- och yrkesvägledning anställda centralt i kommunen vid Barn- och utbildningsförvaltningen. En av dem arbetar mot gymnasiet och vuxenutbildningen och den andre mot grundskolan. Den som är anställd för att arbeta med studie- och yrkesvägledning i

⁴ 2 kap. 8, 29-30 §§ skollagen 4 kap. 3-6 §§ skollagen 10 kap. 2 § skollagen Lgr 11 avsnitt 2.6

grundskolan har en juridisk utbildning. Enligt skollagen får⁵ utan tidsbegränsning bara den anställas som har en utbildning avsedd för studie- och yrkesvägledning. Tanums kommun har en tillsvidareanställd utvecklingsvägledare som används för studie- och yrkesvägledning. Kommunen har frångått lagstiftningens krav genom att anställa utan tidsbegränsning trots att utbildning till studie- och yrkesvägledare saknas.

I kommunen finns en plan på kommunal nivå med formulerade mål för studie- och yrkesvägledning. Planen är inte daterad, men togs enligt förvaltningschefen på barn- och utbildningsförvaltningen fram runt år 2009. Planen anger syften och mål med tydlig koppling till nationella mål och riktlinjer samt tydliggör att studie- och yrkesvägledning är ett ansvar för alla som arbetar i skolan. Som exempel kan nämnas att studiebesök kopplade till aktuell undervisning ska ske, fadderföretag ska finnas och det ska ske studiebesök på arbetsplatser. Förvaltningschefen säger i intervjun att studie- och yrkesvägledning i grundskolan är ett prioriterat område. Han har regelbunden kontakt med studie- och yrkesvägledaren för planering och uppföljning av olika aktiviteter och insatser. Studie- och yrkesvägledaren har tagit fram en planering och rutiner för sitt arbete vid de båda skolorna. Han gör också egna sammanställningar som till exempel redovisar betygsresultat och elevernas gymnasieval. Det saknas dock på huvudmannanivå en dokumenterad systematisk uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen i grundskolorna. Den plan för studie- och yrkesvägledningen som finns i kommunen och de insatser som denna plan föreskriver har exempelvis inte följts upp och utvärderats.

Skolinspektionen har i granskningen funnit att det är stor skillnad i studie- och yrkesvägledarens närvaro på skolorna. På Hamburgsundsskolan är han i snitt en dag i veckan och på Tanumskolan fyra dagar i veckan. Det finns 333 elever på Tanumskolan och 301 elever på Hamburgsundsskolan, vilket till viss del skulle kunna vara en förklaring. Av intervjuer med rektorer och elever framkommer dock att studie- och yrkesvägledaren visar stor flexibilitet när det gäller att möta de olika skolornas behov. Vid tillfället för granskningen finns det lokalmässiga fördelar för studie- och yrkesvägledaren att vistas på Tanumskolan.

Av intervjuer med företrädare för huvudmannen framgår att de med oro ser att flertalet elever i Tanums kommun inte fullföljer sin gymnasieutbildning inom fyra år, men de har ingen förklaring till problemet. Studie- och yrkesvägledaren gör vissa sammanställningar och undersökningar och vissa orsaker som resvägar framförs. Flertalet elever studerar på gymnasieskolor i andra kommuner och studie- och yrkesvägledaren har försökt att följa upp hur utbildningen fun-

⁵ 2 kap. 8, 30 § skollagen

gerar för eleverna. Han upplever dock att det finns ett motstånd vid gymnasieskolor utanför kommunen att lämna uppgifter för uppföljning.

Skolinspektionen har tagit del av dokument samt i intervjuer fått uppgifter som visar att kommunen har en grundstruktur för sitt kvalitetsarbete och har definierade mål för studie- och yrkesvägledningen. Däremot ingår inte studie- och yrkesvägledning i det systematiska kvalitetsarbetet och huvudmannen saknar underlag för att kunna vidta relevanta åtgärder för att utveckla verksamheten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att huvudmannen har lokala mål och en planering för studie- och yrkesvägledningen, som är formulerade utifrån de nationella målen. Däremot saknas en systematisk uppföljning och utvärdering av studie- och yrkesvägledningen. Tanums kommun ger skolorna förutsättningar att ge eleverna den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till. Huvudmannen behöver dock följa upp att rektorerna ser till att eleverna får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till.

Syfte och frågeställningar

Syftet med granskningen är att bedöma om den granskade huvudmannen och skolan ger eleverna tillgång till den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan. Skolinspektionen bedömer kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen och uppskattar verksamhetens ändamålsenlighet att förbereda eleverna för aktiva livsval.

Utvärderingar och forskning inom området visar att studie- och yrkesvägledningen ofta är lågt prioriterad i skolan och att det generellt finns brister i planering, uppföljning och utvärdering av vägledningen hos både skolor och huvudmän. Med utgångspunkt i detta granskar Skolinspektionen kvaliteten på studie- och yrkesvägledningen i relation till det ansvar som rektor och huvudman har för att studie- och yrkesvägledningen utformas så att den når de nationella målen.

Följande tre frågeställningar ligger till grund för att kunna svara på den övergripande frågeställningen *om eleverna på skolan får den studie- och yrkesvägledning som de har rätt till enligt skollag och läroplan*:

- *Ges alla elever tillgång till kontinuerlig vägledning av sådan kvalitet att eleverna kan göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning?*

- *Ger rektorn riktlinjer och förutsättningar för vägledningen så att den blir hela skolans ansvar?*
- *Tar huvudmannen ansvar för att skolornas studie- och yrkesvägledning fungerar på ett tillfredsställande sätt?*

Metod och material

Inför granskningen på skolan har inspektörerna tagit del av dokument med relevans för skolans studie- och yrkesvägledning och även genomfört en enkätundersökning med elever i två årskurser.

Vid skolbesöket har inspektörerna genomfört intervjuer med rektor, studie- och yrkesvägledare lärare och elever. I granskningen ingår även en intervju med en representant för huvudmannen.

Besöket har avslutats med en återkoppling till rektor där inspektörerna redogör för Skolinspektionens preliminära bedömningar.

Dokumentstudier, enkäter och intervjuer utgör tillsammans det underlag utifrån vilket Skolinspektionen bedömer studie- och yrkesvägledningen på skolan.

Dokumentstudier

Dokumentstudierna ger en inblick i skolans organisation och arbete med studie- och yrkesvägledning och förbereder inspektörerna för skolbesöket genom att ge underlag för att ställa frågor.

Intervjuer

Vid skolbesöken genomförs intervjuer i grupp och enskilt. Intervju med **rektor** och representant för **huvudmannen** sker separat och utgör ett viktigt underlag för att förstå de strukturer och förutsättningar som finns för verksamheten. Intervju med **studie- och yrkesvägledare** ger en ökad förståelse för den vägledning som ges på skolan och vilka förutsättningar vägledaren har att följa bestämmelser i skollag och läroplan. **Lärare** i flera ämnen och från flera årskurser på skolan intervjuas i grupp. Dessa intervjuer ger underlag för att ta reda på om studie- och yrkesvägledningen är ett ansvar som delas av alla på skolan. **Elever** i årskurs 9 intervjuas i grupp. Elever ur lägre årskurser bidrar med sina erfarenheter genom enkätsvar. I intervjuerna med eleverna kommer inspektörerna åt mer kvalitativa aspekter av de frågor som granskningen ska besvara.

Elevenkäter

Elevenkäterna utgör ett komplement för att få svar på de centrala frågeställningarna och ett jämförelsematerial till det underlag som samlas in vid intervjuerna på skolan.